

VIVESTAD KIRKE, TØNSBERG KOMMUNE

Arkeologisk overvåkning av graving for kabelgrøft og fjerning av oljetank

Bergland, Tone og Halvorsen, Sunniva Wilberg

Tittel Vivestad Kirke, Tønsberg kommune Arkeologisk overvåking av graving for kabelgrøft og fjerning av oljetank	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 118/2020	Publiseringsdato [Publiseringsdato]
	Prosjektnummer 1021946	Oppdragstidspunkt 10.11.2020
	Forsidebilde Cf53881_NIKU_0029, Vivestad kirke med åpen kabelgrøft i forgrunnen, sett mot sør-vest. Fotograf: Tone Bergland	
Forfatter(e) Bergland, Tone og Halvorsen, Sunniva Wilberg	Sider 14	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Sunniva Wilberg Halvorsen
Prosjektmedarbeider(e) Tone Bergland
Kvalitetssikrer Hanne Jordahl Ekstrøm

Oppdragsgiver(e) Tønsberg kirkelige fellestråd

Sammendrag I forbindelse med graving av kabelgrøft og fjerning av oljetank, ble det utført arkeologisk overvåking. Det ble hovedsakelig gravd i allerede omrotede masser. En liten flekk med kulturlag ble avdekket, ellers var området bestående av naturbakke og grunnfjell.

Emneord Vivestad, kirke, kirkegård, overvåking, middelalder, kulturlag, middelalderkirkegård, kirkested
--

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye-Johansen

1 Innledning

Tønsberg kirkelige fellesråd, ved Per Astrup Andreassen, søkte Vestfold og Telemark fylkeskommune om dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9. juni 1978 (kml) § 8.1, første ledd, for graving ved Vivestad kirke, Tønsberg kommune. Vestfold og Telemark fylkeskommune mottok søknaden 3.9.2020. NIKU Distriktskontor Tønsberg ble anmodet om en faglig tilråkning i saken, og oversendte denne 9.10.2020. Den 13.10.2020 mottok NIKU Tønsberg anmodning fra Vestfold og Telemark fylkeskommune (VTFK saksnr. 20/36375) om utarbeidelse av forslag til prosjektplan og budsjett i tråd med NIKUs faglige tilråkning for det omsøkte tiltaket. NIKU oversendte prosjektplan og budsjett til Riksantikvaren og fylkeskommunen 27.10.20 (NIKU ref: 160/20/554.9/SWH). Riksantikvaren fattet § 10 vedtak i saken 28.10.2020 (20/10758-4). Vestfold og Telemark fylkeskommune fattet § 8 vedtak i saken 30.10.2020 (20/36375-6).

2 Historikk

Den første Vivestad-kirken var ganske sikkert en stavkirke. Kirken er omtalt i Biskop Eysteins jordebok i 1398. Denne kirken ble erstattet av en ny kirke i 1628. Den nye trekirken sto fram til den brant ned i 1911. Dagens kirke ble bygget i 1913-14.

Vivestad kirke ble reist ved en kilde man trodde hadde helbredende kraft. Kunnskapen om det nøyaktige stedet denne kilden skal ha ligget på er gått tapt i senere tid. Det er registrerte gravfelt både nord (Løen øvre 41624-1), vest (266353-0, Bjørndalen 41625-1 og Bjørndalen 51328-1) og sør for kirken (Langved 79856-1).

I 1996 ble det foretatt en arkeologisk overvåkning i forbindelse med anleggelsen av en rullestolrampe opp mot kirken, åpning av kirkegårdsmur, anlegning av gangsti og nedleggelse av alarmkabel (Edwardsen, 1996). Det ble ikke påtruffet intakte kulturlag under denne overvåkingen.

3 Problemstillinger

Med utgangspunkt i Riksantikvarens satsningsområder i *Faglig program for middelalderarkeologi* (Johannesen & Eriksson 2015) er følgende problemstillinger relevante for undersøkelsen:

- Finnes det bevarte graver fra middelalder? Dersom det påtreffes graver, hvor gamle er disse, og hvilken bevaringstilstand har de? Vil plassering og eventuelt skjelettmateriale kunne gi informasjon om sosiale grupper, helse og levekår?
- Er det mulig å finne spor av eldre kirkebygg og orientering av dette? Kan vi finne spor av materialvalg og byggeskikk?

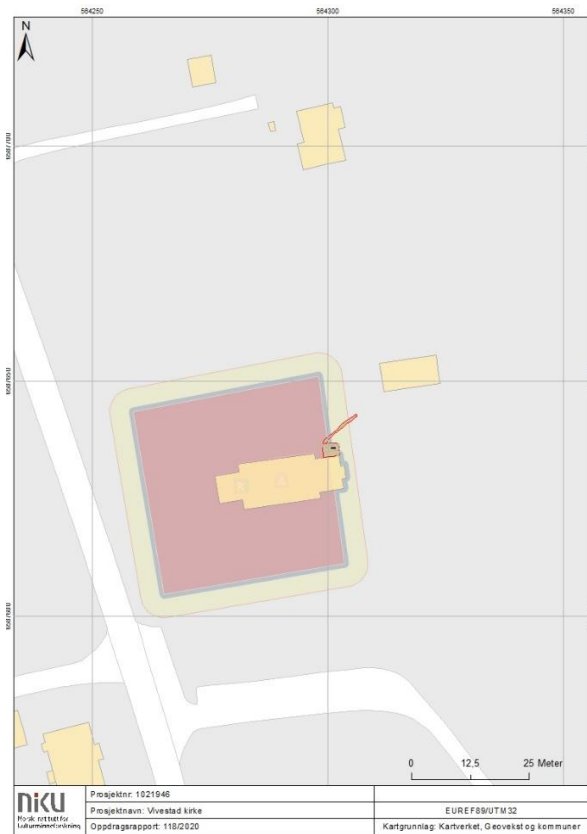
4 Metode og gjennomføring

Det arkeologiske feltarbeidet ble utført som en arkeologisk overvåkning. Prosjektleder var Sunniva Wilberg Halvorsen og feltleder var Tone Bergland. Gravemannskapet var fra Vivestad Maskin. Til innmåling av området ble det brukt CPOS Altus. Det var stort sett gode signaler, men helt inn mot kirkeveggen var det litt vanskelige å sette ut nøyaktig punkt (større toleranse enn 0,3 m).

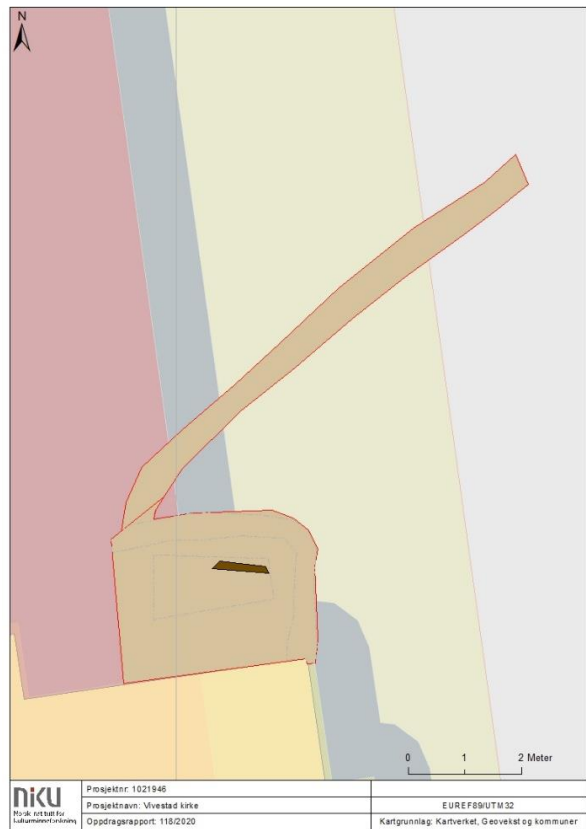
Arbeidet startet 10. november klokken 08:00 (figur 1-4). Området der oljetanken var gravd ned synes som en forhøyning i terrenget, og arbeidet startet med avtorving for å få en oversikt over oljetankens avgrensning. Oljetanken ble påtruffet 20 cm under markoverflaten. Rundt oljetanken lå det en lynavleder og to drenerør nede i moderne grus, som begge måtte avdekkes før tanken kunne løftes opp. Massene rundt oljetanken var leirholdige og faste, så avtrykk av tankens avrundede form var bevart i undergrunnen og det ble ikke fjernet mer masse enn strengt nødvendig. I samme tiltak ble det gravd en 90 cm dyp sjakt fra rullestolrampen og inn mot kirken. I bunnen av denne sjakten var det moderne grus, men profilen mot øst besto av urørte masser. I løpet av hele overvåkingen ble det kun påtruffet en liten flekk med kulturlag, akkurat i overgangen mellom sjakten mot kirkens grunnmur og rullestolrampen. Sjakten under rullestolrampen ble gravd uten overvåkning. Feltarbeidet ble avsluttet 15:30 samme dag.

Figur 1 Cf53881_NIKU_0009.JPG, Oljetanken blir løftet opp.

Figur 2 Oversiktsplott viser kabelgrøft på kirkens nordside

Figur 3 Detaljplott kabelgrøft

Figur 4 Cf53881_NIKU_0008.JPG, Oversiktsbilde over tiltaksområdet, sett mot øst.

5 Resultater

Kulturlag **SL3068** ble bare påtruffet i en liten flekk, i overgangen mellom sjakten mot grunnmur og sjakten under rullestolrampen (figur 5, 8, 9). Kulturlaget bestod av brun, seig, homogen masse, uten innslag av funn (fig. 9). De eneste andre komponentene var enkelte biter av teglstein, noe som kan sette kulturlaget i sammenheng med enten oppbyggingen av kirken i 1628 eller eventuelle senere tak-arbeider. Det er også mulig at kulturlaget kan knyttes til den middelalderske fasen av kirkestedet. Det ble derfor tatt en C14-prøve av kull fra laget. Den ble datert til ca. 1770, men datering til midten av 1600-tallet er også sannsynlig (kap. 8.3).

Massene rundt oljetanken var leirholdige og homogene, og representerer antakelig den opprinnelige naturbakken. Like under oljetanken stakk det opp grunnfjell, dette var antakelig grunnen til at tanken lå såpass høyt i terrenget. Kirkevergen Per Astrup fortalte at de ikke hadde graver på denne delen av kirkegården fordi grunnfjellet lå så høyt akkurat her (pers. med. Per Astrup 10.11.2020).

Figur 5 Cf53881_NIKU_0053.JPG, detaljbilde kulturlag SL3068.

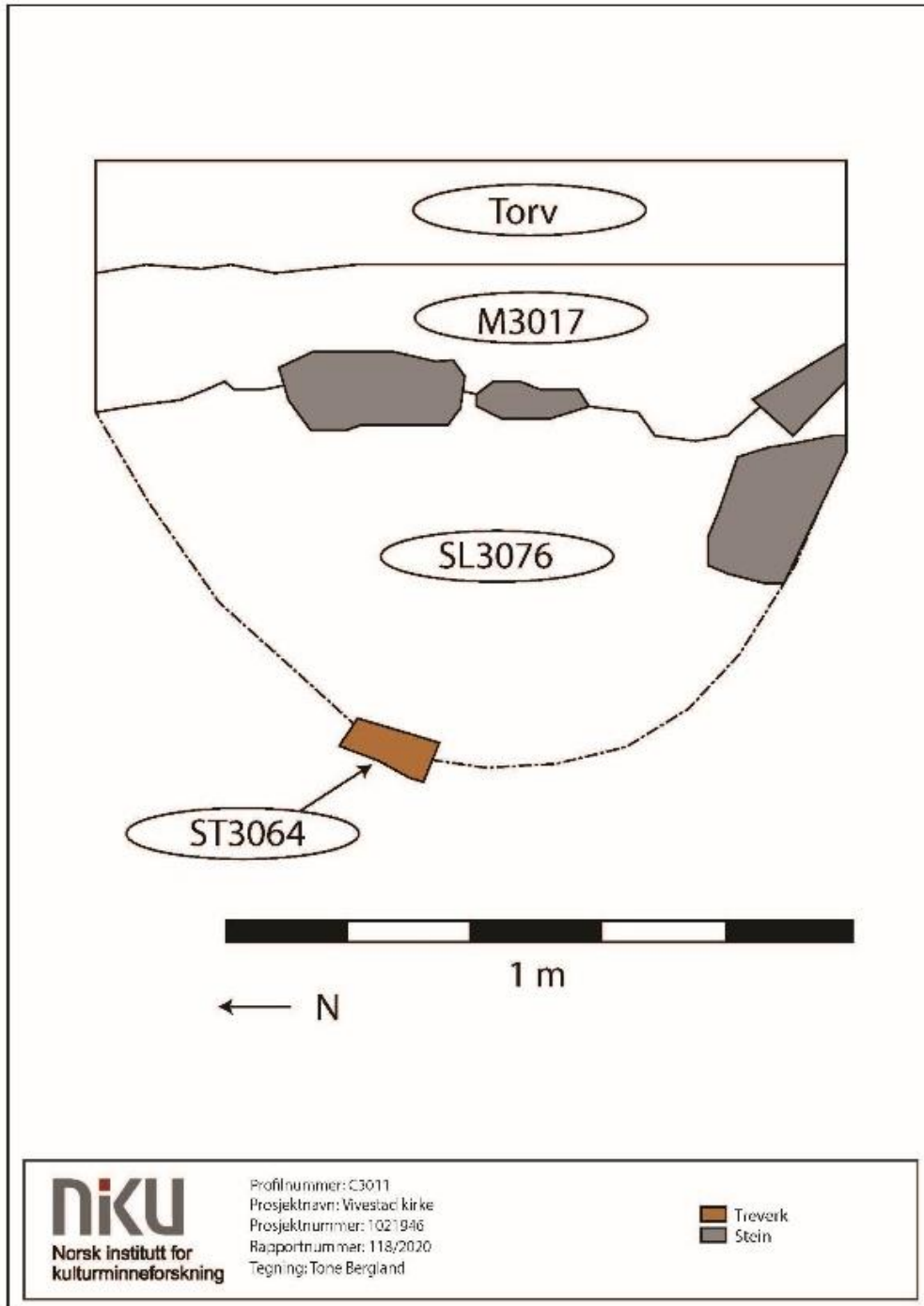
Noen fragmenter av taktegl ble funnet like under torven (figur 6). Disse stammer antakelig fra taket på den gamle kirken som brant ned i 1911. I sjakten under rullestolrampa, helt nede ved kirkemuren, fant arbeiderene fra Vivestad Maskin noe som antakelig er en del av den gamle kirke-porten (figur 7). Det antas at denne også ble deponert i massene i 1911.

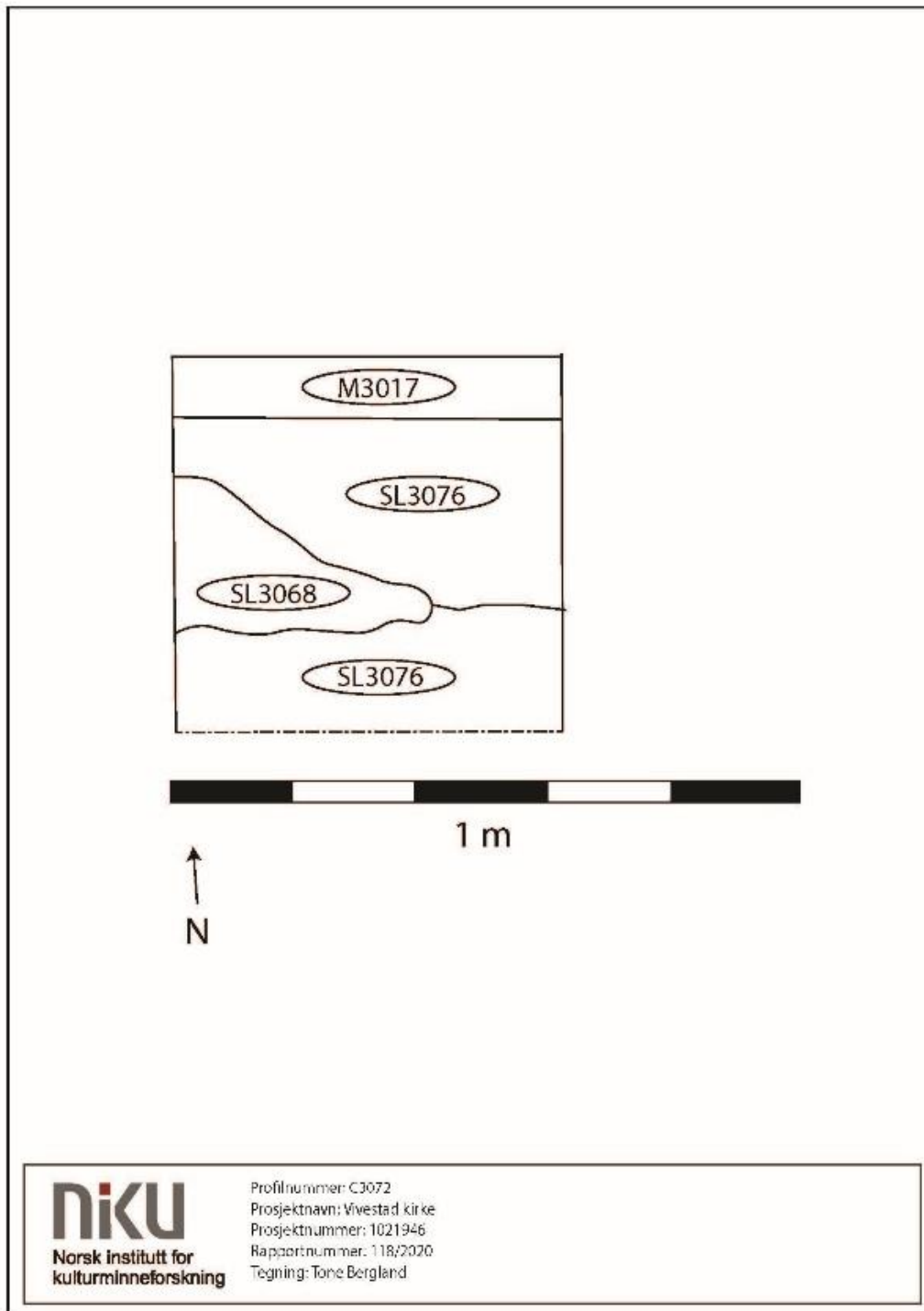
Figur 6 Cf53881_NIKU_0051.JPG, teglstein.

Figur 7 Cf53881_NIKU_0052.JPG, Gammel kirkegårdsport.

Figur 8 Profiltegnning mot øst

Figur 9 Profiltegning mot nord

6 Konklusjon

I forbindelse med fjerning av oljetank og på grunn av at grunnfjellet ligger så høyt, har området antakelig ikke blitt brukt til begravelser i nyere tid. Det lille som fantes av kulturlag, kan antakeligvis knyttes til konstruksjonen av kirken i 1628. Det ble hverken påtruffet graver eller spor av bygg før 1628. Det ble imidlertid funnet taktegl fra kirken som sto på stedet før dagens kirke.

7 Litteratur

Edvardsen 1996. Arkeologisk overvåkning av graving for installasjon av lynvernanlegg og nedgraving av alarmledning ved Vivestad kirke. *NIKU oppdragsrapport 33/1996*.

Halvorsen, S. W. 2020. Vivestad kirke. Arkeologisk overvåkning av graving for kabelgrøft. *NIKU prosjektplan 2020*.

Johannessen, L. & Eriksson, J. E. G. (red). 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi: byer, sakrale steder, befestninger og borger*. Riksantikvaren, Oslo

8 Vedlegg

8.1 Fotoliste

Filnavn	Opptaksdato	Motiv	Sett mot
Cf53881_NIKU_0001.JPG	10.11.2020	Vivestad før utgravning.	V
Cf53881_NIKU_0002.JPG	10.11.2020	Vivestad før utgravning.	SV
Cf53881_NIKU_0003.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde, avtorving.	NØ
Cf53881_NIKU_0004.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde, avtorving.	NØ
Cf53881_NIKU_0005.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Topp av oljetank med drenering rundt.	V
Cf53881_NIKU_0006.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Topp av oljetank med drenering rundt.	NV
Cf53881_NIKU_0007.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Topp av oljetank med drenering rundt.	NØ
Cf53881_NIKU_0008.JPG	10.11.2020	Oversiktsbilde. Topp av oljetank med drenering rundt.	NØ
Cf53881_NIKU_0009.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Opptak av oljetank.	V
Cf53881_NIKU_0010.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Opptak av oljetank.	SV
Cf53881_NIKU_0011.JPG	10.11.2020	Arbeidsbilde. Opptak av oljetank.	SV
Cf53881_NIKU_0012.JPG	10.11.2020	Graving av grøft mot kirkens grunnmur. Arbeidsbilde.	V
Cf53881_NIKU_0013.JPG	10.11.2020	Profil C3011 i østre ende av nedgravingen til oljetanken.	Ø
Cf53881_NIKU_0014.JPG	10.11.2020	Profil C3011 i østre ende av nedgravingen til oljetanken.	Ø
Cf53881_NIKU_0015.JPG	10.11.2020	Profil C3011 i østre ende av nedgravingen til oljetanken.	Ø
Cf53881_NIKU_0016.JPG	10.11.2020	Profil C3011 i østre ende av nedgravingen til oljetanken.	Ø
Cf53881_NIKU_0017.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med dreneringsgrøft rundt.	V
Cf53881_NIKU_0018.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med dreneringsgrøft rundt.	V
Cf53881_NIKU_0019.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med dreneringsgrøft rundt. Grøften M3040 under rullestolrampen synes også.	V
Cf53881_NIKU_0020.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med dreneringsgrøft rundt. Grøften M3040 under rullestolrampen synes også.	S
Cf53881_NIKU_0021.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med dreneringsgrøft rundt.	S
Cf53881_NIKU_0022.JPG	10.11.2020	Kuttet til oljetanken.	Ø
Cf53881_NIKU_0023.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med drenering rundt.	S
Cf53881_NIKU_0024.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med drenering rundt.	S
Cf53881_NIKU_0025.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med drenering rundt.	V
Cf53881_NIKU_0026.JPG	10.11.2020	Sjakt mot grunnmuren til Vivestad kirke.	S
Cf53881_NIKU_0027.JPG	10.11.2020	Sjakt mot grunnmuren til Vivestad kirke.	S
Cf53881_NIKU_0028.JPG	10.11.2020	Sjakt mot grunnmuren til Vivestad kirke. Oversiktsbilde.	S
Cf53881_NIKU_0029.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030, sjakt under rullestolrampe M3040 og Vivestad kirke.	SV
Cf53881_NIKU_0030.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030 og sjakt under rullestolrampe M3040.	SV
Cf53881_NIKU_0031.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030 og sjakt under rullestolrampe M3040.	Ø
Cf53881_NIKU_0032.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030 og sjakt under rullestolrampe M3040.	Ø
Cf53881_NIKU_0033.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030 og sjakt under rullestolrampe M3040.	Ø
Cf53881_NIKU_0034.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030, sjakt under rullestolrampe M3040 og Vivestad kirke.	V
Cf53881_NIKU_0035.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde OU3030, sjakt under rullestolrampe M3040 og Vivestad kirke.	V
Cf53881_NIKU_0036.JPG	10.11.2020	Utgravningsområde med drenering rundt.	S
Cf53881_NIKU_0037.JPG	10.11.2020	Oversiktsbilde med utgravningsområde OU3030 i forgrunn og Vivestad kirke i bakgrunnen.	NV
Cf53881_NIKU_0038.JPG	10.11.2020	Kulturlag i profil.	N

Cf53881_NIKU_0039.JPG	10.11.2020	Kulturlag i profil.	N
Cf53881_NIKU_0040.JPG	10.11.2020	Kulturlag i profil.	N
Cf53881_NIKU_0041.JPG	10.11.2020	Planke i bunnen av kuttet til oljetanken. Planken er moderne.	N
Cf53881_NIKU_0042.JPG	10.11.2020	Planke i bunn av kuttet til oljetanken SK3035. Planken er moderne.	N
Cf53881_NIKU_0043.JPG	10.11.2020	Planke i bunn av kuttet til oljetanken SK3035. Planken er moderne.	NØ
Cf53881_NIKU_0044.JPG	10.11.2020	Planke i bunn av kuttet til oljetanken SK3035. Planken er moderne.	NØ
Cf53881_NIKU_0045.JPG	10.11.2020	Funn av metall fra gammel kirkegårdsmur.	
Cf53881_NIKU_0046.JPG	10.11.2020	Funn av metall fra gammel kirkegårdsmur.	
Cf53881_NIKU_0047.JPG	10.11.2020	Funn av metall fra gammel kirkegårdsmur. Bilde tatt med kirkegårdsmuren i bakgrunn.	N
Cf53881_NIKU_0048.JPG	10.11.2020	Funn av metall fra gammel kirkegårdsmur. Bilde tatt med kirkegårdsmuren i bakgrunn.	N
Cf53881_NIKU_0049.JPG	10.11.2020	Funn av metall fra gammel kirkegårdsmur.	N
Cf53881_NIKU_0050.JPG	10.11.2020	Fun av tegl fra taket på den gamle kirken.	
Cf53881_NIKU_0051.JPG	10.11.2020	Fun av tegl fra taket på den gamle kirken.	
Cf53881_NIKU_0052.JPG	10.11.2020	Profil mot vest. Det er bare moderne masser i profilen.	V
Cf53881_NIKU_0053.JPG	10.11.2020	Kulturlag i profil.	N

8.2 Strukturliste 800245 Vivestad kirke

Intrasisid	Name	N coordinate	E coordinate	Max height	Min height
3011	Profil	6587635,554	564301,674	103,387	103,27
3013	Toppunkt profil	6587635,762	564302,105	103,423	103,423
3014	Bunnpunkt profil	6587635,654	564301,593	102,716	102,716
3016	Bunnpunkt utgravningsområde	6587635,488	564301,556	102,693	102,693
3017	Dreneringsgrøft	6587635,885	564301,182	103,696	103,202
3028	Toppunkt dreneringsgrøft	6587635,065	564302,272	103,403	103,403
3029	Bunnpunkt dreneringsgrøft	6587636,295	564300,193	103,114	103,114
3030	Utgravningsområde	6587635,273	564300,659	103,629	103,152
3035	Kutt til oljetank	6587635,431	564300,561	102,815	102,766
3039	C14-prøve	6587634,853	564300,23	102,944	102,944
3040	Grøft under rullestolrampe	6587639,814	564302,5	103,144	102,791
3060	Bunnpunkt grøft	6587637,333	564299,663	103,054	103,054
3061	Bunnpunkt grøft	6587639,623	564302,184	102,988	102,988
3062	Bunnpunkt grøft	6587641,623	564304,654	102,886	102,886
3063	Bunnpunkt utgravningsområde	6587635,485	564300,403	102,704	102,704
3064	Treverk, moderne	6587635,721	564301,128	102,743	102,668
3068	Kulturlag	6587636,072	564299,642	103,125	102,948
3072	Profil	6587636,035	564299,827	103,161	103,16
3074	Toppunkt profil	6587636,05	564299,689	103,209	102,79
3076	Naturbakke	6587635,984	564299,72	102,95	102,946
3078	C14-prøve	6587636,044	564299,683	103,084	103,084
3079	Mulig naturbakke?	6587636,055	564299,662	0	0

8.3 Prøver

UBANo	Sample ID	Material Type	¹⁴ C Age	±	F14C	±	mg Graphite
UBA-44172	PK3078SL3068	avery dense hard, hardwood, possibly holly but no reliable id possible	161	19	0.9802	0.0023	1.200

Karoline Myhrvold
 NIKU
 Postboks 736 Sentrum
 Oslo 0105
 Norway

¹⁴CHRONO Centre
 Queens University Belfast
 42 Fitzwilliam Street
 Belfast BT9 6AX
 Northern Ireland

Radiocarbon Date Certificate

Laboratory Identification: UBA-44172
 Date of Measurement: 2021-03-05
 Site: NIKU1021946
 Sample ID: PK3078SL3068
 Material Dated: charcoal
 Pretreatment: AAA
 mg Graphite: 1.200
 Submitted by: Haugesten

Conventional ¹⁴ C	
Age:	161±19 BP
Fraction corrected	using AMS $\delta^{13}\text{C}$

RADIOCARBON CALIBRATION PROGRAM*

CALIB REV8.2

Copyright 1986-2020 M Stuiver and PJ Reimer

*To be used in conjunction with:

Stuiver, M., and Reimer, P.J., 1993, Radiocarbon, 35, 215-230.

UBA-44172

44172

Radiocarbon Age BP 161 +/- 19

Calibration data set: intcal20.14c

% area enclosed cal AD age ranges

Reimer et al. 2020
relative area under
probability distribution

68.3 (1 sigma)	cal AD 1672- 1690	0.195
	1728- 1744	0.175
	1747- 1766	0.216
	1772- 1778	0.059
	1798- 1808	0.118
95.4 (2 sigma)	1922- 1943	0.236
	cal AD 1667- 1696	0.176
	1724- 1782	0.398
	1796- 1812	0.104
	1836- 1879	0.099
	1914- 1950*	0.223

Median Probability: 1770

Invalid age for calibration curve intcal20.14c

Sample Radiocarbon age

UBA-44413 70.0

VALID RADIOCARBON AGES FOR THIS CALIBRATION DATA
MUST BE BETWEEN 95 AND 50193 YRS BP

Invalid age for calibration curve intcal20.14c

Sample Radiocarbon age

UBA-44414 93.0

VALID RADIOCARBON AGES FOR THIS CALIBRATION DATA
MUST BE BETWEEN 95 AND 50193 YRS BP

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 118/2020

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736
Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112
Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens
gt. 14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00